

Քենը հեղինակ՝ Հակոբ Մնձուրի

Գեղին առաջակալներեն Հաճի Ներսես աղան բացօթյա խնջույք մը կուտար Ջերման, գետափյա քարայրներուն առաջքը:

Անվան տոնակատարություն և նման բացառիկ պատճառ մը չկար:

Ձմեռ էր, անգործության եղանակ, գյուղին աղաները սենյակները հավաքվելով նստելեն ձանձրացեր էին: Տեղ մը երթալ, կեր ու խում մը ընել կուգէին, ու Հաճի Ներսես աղան ընդունէր էր՝ ծախքովը հացկերույթ մը տալու իր բարեկամներուն:

Գյուղը, իր դաշտովն ու շրջակա բլուրներովը, ծածկված էր ձյունով, բայց այգիները մոտավորապես ժամ մը հեռու էին՝ ձյուն չկար: Հոն տաք կընէր: Բարձր լեռները կարգիլէին հովերը, արևը ախորժելի էր, գետինները չոր էին: Բարեկենդանի շաբթուն էր:

Երիտասարդներ չկային հրավիրյալներուն մեջ: Ամենքն ալ տարեց էին: Երկրաբանական հին շրջաններուն կազմված կարգով քարայրներեն մեկուն առաջքը տարածած էին օթոցները, ու ծալապատիկ, շուրջանակի նստած էին: Հաճի Ներսես աղան առտուն կանուխ ծառան դրկա՛ծ, կարգադրություններ ընել տված էր: Իր ու գյուղին աղաներուն արբանյակը՝ երկայն Ալիքսանն ալ խոհարար կարգած էր: Բեմկիներու ու հունապենիներու մացառուտքին մոտ օճախները շինած էին անոնք, ու սաներուն մեջ կերակուրները կեփէին: Մուխերը քարայրներեն վեր կբարձրանային, ու, ուղղություննին փոխելով, գետին դեմի ափի այգիներուն վրա կտատանէին: Օղիով սկսան: Գավաթները կլեցվէին, ու աղաները թե կխմէին թուրթի օղին, և թե մատներով կառնէին մեղրի մեջ թաթխված չոր սերի կտորները ու կուտէին:

Վարդանը կանչող մը չէր եղեր, ինքնիրենը ան ալ այդ օրը ելեր, մինչև այգիները եկեր էր, փորը կշտացնելու հույսով:

Ատանկ տեղ մը Վարդանի պես մեկն ալ պետք էր: Ջուր կբերեր, օճախներուն կհսկեր, հոս-հոն կղրկվէր:

Աղաները, տեսնելով, որ Վարդանն ալ կղեգերի իրենց շուրջը, գոհ եղան ու ըսին. — Աֆերիմ Վարդան, աղեկ խելք ըրեր ես ու եկեր ես, Ալիքսանը թող կերակուրներուն նայի, դուն ալ անասուններուն մոտ գնա նստե, որ տեղ մը չերթան, չելլենք ետքն ալ անոնք փնտրենք:

Աղաները հետիոտն եկած չէին: Ձի, ջորի, էշ, ով ինչ ուներ՝ հեծեր ու եկեր էին: Վարդան գնաց, անոնց մոտ նստավ: Վարը այգիները տերևագուրկ էին, ու հանդիպակաց ավագուտքի մը մեջեն առատ ու հստակ ջուր մը կուգար ու կմիանար գետին: Վարդան ուշադրություն անգամ չէր ըներ այս բաներուն: Աղաներուն սեղանին կնայեր:

Ճաշկերույթը հաջորդեց:

Սպիտակ թաղիքով, ծխելեն դեղնած պեխերով, Ալիքսանը շամփուրի խորովածներ բերավ ու փոռցին վրա՝ երեք տեղ, ափսեները լեցուց:

Միսերուն տաք ու ախորժաբեր շոգին բարձրացավ ամաններեն: Վարդանին ախորժակը գրգռվեցավ, ու սպասեց, որ աման մըն ալ բերեն, իր առաջքը դնեն, ու՝ կեր ըսեն: Ոչ ոք զինքը հիշեց, սակայն: Աղաները թե կատակելով կխոսեին և թե՛ թաթախուն մատներով միսերը կկտրեին ու կուտեին:

Պարպվեցան ամանները:

Վարդան վիրավորվեցավ այս բանեն:

— Աղեկ,— մտածեց,— ես հոս իրենց անասունները պահեմ, իրենք ալ հոն քեֆ ընեն:

Նախորդ տարվան գառերեն՝ երկու կարմրած, ամբողջական գառեր բերին ու նորեն՝ փոռցին վրա դրին: Գառերուն փորերը ձավարով լեցված էր: Ալիքսանը իր դեղին մատներովը բաժնեց գանոնք, մասերու վերածեց, ու աղաները կերան ու կերան: Հացին, փիլավին նայող չկար. ոսկորներն ալ շատ չէին կրծեր, լիքը, փափուկ միսերը լափեցին:

Վարդան տեսնելով, որ նորեն զինքը մոռցան, զայրացավ, մտքովը հայհոյեց:

— Հուդա ըլլամ՝ որ ձեռք զարնեմ անոնց կերածին: Ալ ասկե ետքը, կանչելու ալ ըլլան, չպիտի երթամ, առաջքս բերեն դնեն, կեր՝ ըսեն, գոռ ընեն, չպիտի ուտեմ,— վճռեց:

Ու երեսը դարձուց, այգիներուն նայեցավ:

Յուդի մեջ տապկված, մեղրը թաթխված բարակ խմորեղեններ բերին: Աղաները պլորեցին, պլորեցին ու կերան:

Անոնցմե մեկը, ինչպես եղավ, հիշեց Վարդանը, ու կանչեց:

— Վարդան:

Վարդան դժկամությամբ դարձավ ու, ուղտը պայտողին ինչպես կնայի, այնպես նայեցավ:

— Վարդան, աս ալ դուն կեր,— ըսավ, խմորեղենի թերթ մը երկարելով:
Որոշած ըլլալով չուտել Վարդան պատասխանեց.

— Չէ, չեմ ուտեր, Գևորգ աղա:

— Ծո, պիշին մարդ չուտե՞ր, առ կեր, — միջամտեց ուրիշ մը:

— Չէ. Ավետիս աղա, չեմ ուտեր,— պնդեց Վարդան:

Իր բարկությունը չհայտնեց:

— Վարդանը պիշի չուտեր,— կրկնեցին աղաները միաբերան:

— Չեմ ուտեր, Հա՛,— մենախոսեց,— Վարդանը պիշի չուտեր, Վարդանը պիշի ուտել գիտե՞: Ինձի պես ավանակը, որ եկեր է ու ձեզի խզմեթ կընէ:

Ու գրգռված աղաներուն հեգնութենէն, գլուխը կախեց ու սկսավ մատներովը գետինին ավազները, խիճերը խառնել:

Սուրճերը Կամուրջին այգիները պիտի խմեին:

Արեգջեռ ժայռերուն ստորոտը աղբյուր մը կար, ընտիր ջուրով: Հոն կրակ պիտի վառեին, սուրճ ու ջուր պիտի խմեին: Կամուրջին, գետին ու գետափնյա այգիներուն տեսարանը պիտի վայելեին:

Աղաները հեծան իրենց անասուններն ու մեկնեցան:

Ալեքսանն ու ծառան ալ եկան:

— Վարդան աղբար, մենք ալ կերթանք: Կրակ պիտի վառենք, աղաներուն խահվե պիտի եփենք: Ալ գործ չմնաց հոս: Մեզի հետ գաս ի՞նչ պիտի ընես հոն: Փիլավ կա, հաց կա, նստե, փորդ կշտացուր, փռոցն ալ հետդ առ ու գեղ գնա հոսկէ:

Վարդան խոսելու տրամադրություն չունենալով հանդերձ պատասխանեց.

— Պիտի երթաք՝ գացեք, ինձի ի՞նչ կհարցնեք:

Երբ անոնք հեռացան ու ինք մինակ մնաց, ոտքի ելավ, թեն անոթի էր, բան չդրավ բերանը, երդումը պահելու հաստատ որոշումով: Փռոցը ծրարեց, փիլավն ու հացը մեջը, ու ճամբա ելավ:

Գյուղ հասնելով, շիտակ Հաճի Ներսես աղային տունը գնաց, շալակին կապոցը տնեցիներուն տվավ, ու դուրս ելավ, առանց բան մը ըսելու: Աղաները դեռ չէին եկեր այգիներեն:

Գյուղամեջը երիտասարդները կայներ էին պատի մը տակ կարգով ու կխոսեին, Վարդան չուզեց, որ անոնց առաջքեն անցներ, բայց ի՞նչ ըներ, տեսան զինքը, ետ դառնալ ալ չէր ըլլար:

— Դո՞ւն ալ ասօր Ձերման էիր, Վարդան աղբար, աղաներուն հե՞տ էիր, մի՛ պահեր ըսին տղաքը:

— Է հա, ի՞նչ կա, ի՞նչ պիտի պահեմ պատասխանեց Վարդան դժկամությամբ:

— Հե՛ջ... կհարցնենք,— ըսին,— շատվո՞ր էիք, քանի՞ հոգի էիք:

— Համբելու չէի՞ յա, կային, շատվոր էին:

Երիտասարդները հետաքրքրվեցան:

— Ինտո՞ր եղավ, որ դուն մինակ եկար, աղանե՞րը ինչ եղան:

— Պոչերնին փակելու, կենալու չէի՞ յա,— ըսավ,— անոնք ալ կուգան հարկավ: Անոնք Կամուրջին էգիները գացին, ես ելա եկա:

— Վարդան աղբարը հետերնիս խոսիլ ալ չուզեր,— նկատեցին տղաքը: — Անանկ է յա, աղաներուն հետ սերն ու մերդը, գառերը կերավ:

հարկավ՝ մեր երեսը չնայիր:

— Շիտակ է, կերա, դո՞ւք ինչու կեցաք հոս, թող դուք ալ գայիք, որ ուտեիք, — պատասխանեց:

Իրիկվան ցուրտը սկսած էր: Ոտքերը թրջած՝ ճամբուն ձյուններեն, կմսեր ամբողջ մարմինովը:

Տուն գնաց, կինը թոնիրին թաղարը կրակ լեցուցած էր, մտավ մինչև վիզը մեջը ու պառկեցավ: Աչքերը բաց, առիքին գերաններուն ու մարդակներուն նայեցավ:

— Վարդանը պիշի չուտեր, Վարդանը հեչ պիշի կուտե՞, — կրկնեց ինքնիրեն: Աղաներուն հեզնությունը մտքեն չէր ելլեր:

Ի՞նչ կըսես դուն քեզի,— հետաքրքրվելով հարցուց իր կինը, որ նույնպես թոնիրին դեմի կողմը եկավ ու նստավ, ու իր ամուսինին կնայեր,— որո՞ւ հետ կխոսիս:

— Բան չկա, հեչ, ես ինձի հետ կխոսիմ,— պատասխանեց Վարդան ու լռեց:

* * *

Հետևյալ առտու աղաները ժամեն ելեր էին խմբովին, փողոցը իրեն հանդիպեցան:

— Ծո Վարդա՛ն, երեկ ե՞րբ տուն եկար, մենե առա՞ջ, թե՞ մենե ետքը, —
հարցուց Հաճի Ներսես աղան:

— Առաջ եկա,— պատասխանեց Վարդան, գլուխը կախած, գետինը նայելով:

— Փորդ կշտացուցի՞ր աղեկ մը:

— Կշտացուցի պատասխանեց Վարդան ու լռեց:

— Փիլավն ու հացերը մեր տունը բերեր էիր, ադ ինտո՞ր ուտել է, ծո տղա,—
ըսավ Հաճի Ներսես աղան,— թող ձերը տանեիր, տղաքդ կուտեին: — Է՛հ, իշտե,
չտարի,— ըսավ Վարդան:

— Անանկ մըն ալ քթիդ առաջքեն կխոսիս, որ գիտես քի՛ սրդողեր ես,—
ավելցուց Հաճի Ներսես աղան,— ծո երթալով աղեկ մը քիպար դարձար: Վարդան
չպատասխանեց: Աղաները Հեռացան:

— Քիպար դարձա, ի՞նչ գիտցար: Սերը, գառները, պիշին դուք ուտեք,
ոսկորներն ու չոր փիլավն ալ ես: Անոթի կմնամ՝ չեմ ուտեր:

Ու գլուխը կախ, մենախոսելով, քալեց: